Kovács József

BUDAPESTEN, 1956-BAN

Kovács József

A Délvidéken születtem és itt éltem egy kis faluban szüleimmel és öcsémmel. Hat-éves voltam, amikor családunkat mondvacsinált ürüggyel kiutasították. Budapest egyik déli elővárosába, Pestszentlőrincre kerültünk, ott végeztem az elemit és a gimnázium öt osztályát. Akkoriban a család többi tagja Jugoszláviában maradt, mi nyaranta magyar útlevéllel és jugoszláv vízummal utaztunk haza a baranyai Kiskőszegen élő nagyszüleimhez. Ez az állapot 1941 után fordult. Mi 1942-ben visszaköltöztünk Zomborba, ott folytattam az iskolát. Anyám öccse, aki addig Eszéken élt, nem akart a Független Horvát Államban maradni, Pestre költözött, húga pedig egészségügyi nővéri tanfolyamot végzett és előbb Zomborban, majd Beregszászon dolgozott. Ott ajánlották fel neki, hogy egy katonai kórházvonaton folytassa. Így került egészen Németország amerikai zónájába, ahonnan 1947-ben került vissza. Budapesten maradt, az Országos Idegsebészeti Klinikán. Nagyszüleim pedig '44 őszén, amikor Kiskőszeg ostroma miatt a falut kiürítették, a fiukhoz menekültek Budapestre. Nemsokára mindketten meghaltak, anyám nem mehetett el a temetésükre.

1956. október 21.

Ez volt a helyzet 1956-ban, amikor már enyhült a két ország viszonya és anyám útlevelet kért, hogy Pestre utazhasson. Mivel a kérelmét elutasították, úgy határoztam, hogy én fordulok útlevélkérelemmel az illetékesekhez. Azt meg is kaptam – talán azért, mert akkor már hetedik éve dolgoztam az Újvidéki Rádióban. Így történt, hogy 1956. október 21-én vonaton megérkeztem a

Budapest, 1956. október 25.

magyar fővárosba, életemben először jugoszláv útlevéllel, magyar vízummal. Mintegy tíz napot szándékoztam ott tölteni, persze magánlátogatáson. Tomán Lászlóval utaztunk, ő is látogatóba ment.

1956. október 22.

A nagybátyámék a budai oldalon laktak, a János hegy oldalán, nagynénémnek a városközpontban, az Opera mögötti Dessewffy utcában volt a lakása, oda jelentettek be. A házbizalmi hamar elintézte a formaságokat, én pedig elindultam az OITI XIV. kerületi épülete felé, ahol nagynéném főnővér volt. Útközben a jugoszláv nagykövetségre is betértem: egy újvidéki rádiós kollégám üdvözletét közvetítettem, azt kérte, keressem fel egykori iskolatársát, aki a követségen harmadtitkár és sajtóattasé volt. Barátságosan fogadott, szívélyesen

elbeszélgettünk, azt mondta, nyugodtan tegyek eleget a pesti rádiós kollégák meghívásának, akik az előző hónapban jártak nálunk a Rádióban és felajánlották, hogy alkalomadtán elvisznek a Balatonhoz vagy a Hortobágyra. Ezután betértem a Rádióba is, ahol szitén barátként üdvözöltek, majd folytattam az utat Zugló felé. Itt említem meg, hogy a véletlen folytán az említett klinikán dolgozott egy volt osztálytársam a zombori évekből, név szerint Paraicz Ervin (édesapja egy ideig ott volt állomásfőnök), aki a családjával '44 őszén visszatért az anyaországba. Ervin, aki az irodalommal is kacérkodott, orvostanhallgató lett. Másodéves egyetemistaként behívatták, és faggatni kezdték, hogy honnan ismeri ő Kovács Józsefet (azaz engem), „aki a noviszádi rádióban tele szájjal szidja a mi szeretett Rákosi elvtársunkat". Ekkor közölték vele, hogy (a velem való ismeretség miatt) kidobják a KISZ-ből (Kommunista Ifjúsági Szövetség), és elzárják előle a katonaorvosi pályát. Pedig oda szánták! Később híres idegsebész lett, egy ideig a kuvaiti emír háziorvosa is volt. Nos, a véletlen folytán ő is abban a kórházban dolgozott, ahol a nagynéném, így vele is találkoztam.

1956. október 23.

Másnap (október 23-án) délutánra Ervin megígérte, hogy elvisz a Petőfi Körbe, mondván, hogy az engem bizonyára érdekelni fog. S valóban elvitt oda, egy amfiteátrumszerű épületbe, ahol a legfelsőbb sorban kaptunk helyet. Ott éppen egy Pesten tanuló szerb lány mesélte az egybegyűlteknek (eléggé rossz magyarsággal), hogy most már jó a helyzet, ami a két ország kapcsolatát illeti, megszűnt a „láncos kutya"-korszak, rendeződött Jugoszlávia és a Szovjetunió viszonya, ennek ellenére bizonyítékai vannak arról, hogy őt az ÁVO (Államvédelmi Osztály majd Államvédelmi Hatóság) még mindig figyeli. Még el is határoztam magamban, hogy később majd elbeszélgetek azzal a lánnyal, de egyszer csak váratlanul fiatalok egy csoportja rontott be a terembe és valaki elkiáltotta magát: „Iszkiriii! Futás, jön az ÁVO!" Kiderült, hogy Pesten már zűr volt, egy nagyobb csoport egyetemista a Bem-szobortól a Petőfi Kör felé tartott, előttük pedig ávósok igyekeztek a Petőfi Kör felé. Mikor ezt meghallottuk, mindannyian menekültünk, a Magyar Nemzeti Múzeum kertjén át a körútra. Akkor még nem tudtam, hogy mi zajlik: megijedtem én is meg Ervin barátom is. Kimentünk a körútra megnézni, hogy ott voltaképpen mi is történik. Fehér színű mentőautók szirénázva rohangásztak ide-oda, s a mellettünk állók figyelmeztettek bennünket, hogy a mentőautókban nem páciensek vannak, hanem ávósok, akik majd most körülfognak bennünket, és le fognak lövöldözni. Közben meghallottuk, hogy az a bizonyos egyetemistacsoport, amely ott kezdte a tüntetést a Bem-szobornál, a Margit híd budai hídfőjénél gyalog jön errefelé. Ervin barátom elbúcsúzott tőlem, rohant haza megnézni, mi van a feleségével meg a gyerekével, én pedig a szállásomra indultam. Ott október 23-án késő este még hallgattam a rádiót – azt hiszem, akkor már Kossuth rádiónak hívták –, de

éjfélig semmilyen hírt nem mondtak a történtekről. Közben az ablakon át már a lövöldözést is hallottam. Az épületbe érkezőktől tudtam meg, hogy a forradalmárok betörtek a rádióba, s hogy ott lövöldöznek. Késő este nagynénám lakásán megjelent pesti unokaöcsém, aki Budakalászon dolgozott a textilgyárban, de nem mert kimenni, hanem eljött a Dessewffy utcába, hogy ott megaludjon. Éjfél körül ért oda, és ő mesélte, hogy Budakalászon is zűrös a helyzet.

1956. október 24.

Másnap reggel már mondták a hírekben, hogy felkelésről van szó, s hogy „a fiatalok a Himnusz hangjai mellett törnek-zúznak". Úgy határoztam, hogy előbb felkeresem a nagynénémet a kórházban, ahová már érkeztek a sebesültek. Ott jómagam is segítettem vinni a sebesülteket. Délután átgyalogoltam a budai oldalra a nagybátyámhoz, ami körülbelül három óra gyaloglást jelentett. Ettől kezdődően egy egész héten át ez volt az én utam, ide-oda ingáztam egyik helyről a másikig, a nagybátyámtól a nagynénémig.

Miután már előző nap elterjedt a híre, hogy ledöntötték a Sztálin-szobrot, ami emlékezetes esemény volt, elhatároztam, hogy útközben elmegyek oda, megnézem én is. Amikor odaértem, a ledöntött szobrot nagy tömeg vette körül, csak a csizmák álltak még. Két ember ügyködött a szobor körül: az egyik forrasztópákával próbált levágni valamit róla, a másik meg fűrésszel. Mindenki szeretett volna emlékül vinni belőle egy darabot. Természetesen én is odamentem ahhoz az emberhez, aki fűrészelte, elmondtam, hogy külföldi újságíró vagyok, és megkértem, hogy adjon nekem egy darabot emlékül, de nem kaptam. A tömeg közben visszaszorított.

A Sztálin-szobrot aztán elvonszolták onnan, végigcsörömpöltek vele egészen a Nemzeti Színházig. Sodródtam a tömeggel, s mire odaértem, annyian voltunk már, hogy a szobor közelébe se férhettem. Verekedtek az emberek, hogy szerezzenek belőle egy darabot.

A továbbiakban nem kívánom az események sorrendjét ismertetni, hiszen azt már sokan megírták, csak azt, ami ezzel kapcsolatban velem történt.

1956. október 25.

Tehát miután most Budán aludtam, ismét visszatértem a pesti oldalra. Viszszafelé jövet megérdeklődtem, hol van a Politika tudósítójának irodája, oda is betértem. Ott gyülekeztek a kiküldött tudósítók. Ott volt a 7 Naptól Kolozsi Tibor, a Magyar Szótól Apró Mátyás, a Belgrádi Rádiótól Branko Dadić, az Omladinától Ivan Ivanji, továbbá a Politika tudósítója, Đuka Julius. Đukával együtt néztünk körül a városban, láttuk a Parlament előtti lövöldözés színhelyét. (Ő kiválóan beszélt magyarul, édesanyja szabadkai volt). Később együtt mentünk el a Corvin közbe Pongrácz Gergelyhez, akit nekem is alkalmam volt megismerni, és jártunk a *Szabad Nép*nél is. Láttam a rombolásokat, láttam a

holttesteket az utcán, a harckocsikat meg az összelőtt házakat, de a felvonulásokat is. Egy alkalommal olyan utcába tévedtem be, ahol magyar harckocsi állt be, amelyet az érdeklődők körülfogtak. A harckocsiból a bennlévők kidugtak egy cédulát, amelyen ez állt: „Mi magyarok vagyunk, ne bántsatok bennünket. Mi a ti oldalatokon vagyunk." Nem mertek kijönni a harckocsiból, mert féltek. (Ugyanis többször megtörtént, hogy a tömeg valakire ráfogta, hogy ávós, nekiestek, kivégezték, s utána derült ki, hogy ártatlan volt.) Egyik nap egyik utcán mentem, másik nap másikon, vigyázni kellett. Egyébként is terjedtek a rémhírek, sok ember összevissza mesélt mindent. Időközben minden hidat lezártak Pestről Budára, egyetlenegy volt csak szabad, a Margit híd. Ahányszor csak átmentem, mindig mások ellenőriztek: hol katonák, hol rendőrök, hol karszalaggal ellátott felkelők. Mindenkit igazoltattak. Nekem szerencsére mindig sikerült átjutnom. Néha úgy mentem, mint magyar, néha útlevéllel, néha pedig magyarázkodnom kellett.

1956. október 28.

Délben felkerestem Budán egy rokont, Bedroszján Pétert, beszélgettünk, s közben a rádión megszólalt a déli harangszó, ami a Rákosi-korszakban tiltott volt. A forradalmárok közölték, hogy ezután minden délben meg fog szólalni a rádióban a déli harangszó, tekintettel arra, hogy ez is a forradalom egyik vívmánya.

Akkortájt nem a követség épületében volt elhelyezve a jugoszláv konzulátus, hanem egy másik épületben az egykori Stefánia úton (akkor Népstadion úton). Ott volt a konzulátus meg a kereskedelmi és gazdasági kirendeltség is. A kereskedelmi kirendeltség vezetője egy újvidéki fiú volt, jó ismerősőm, Löwy Andor (szerbül: Andreja Levi). Felkerestem őt, megörült a találkozásunknak. Biztatott is, hogy ha arra járok, mindig nézzek be hozzájuk, mert ők mindenről értesülnek.

Közben hallottuk meg olvastuk is, hogy Nagy Imrét megválasztották, aki beszédet is tartott.

Már nagyon szerettem volna végre kijutni Pestszentlőrincre (ahol annak idején diák voltam), ott élt a barátom, akivel leveleztem. Vártam, hogy mikor indul meg a városi közlekedés.

1956. október 30.

Az utam ismét a rádió felé vitt, ahol már ki volt írva, hogy Szabad Magyar Rádió. (A hírek fejléceire is odagépelték a gépírónők azt, hogy „Szabad".) A falakon látszottak a harcok nyomai. Elhatároztam, hogy bemegyek. Felmentem a szerkesztőségbe, ott volt egy Tóth nevű fiatalember. Megmutatta nekem azt a naplót, amelybe feljegyezték, hogyan folyt az ütközet a rádióért. Én azt az érdekes szöveget elolvastam, de nem volt annyi időm, hogy kijegyzeteljem. Később azt hallottam, hogy nem maradt meg: összetépték.

Budapest, 1956. október 25.

Haza, Jugoszláviába nem jelentkezthettem. Itthon nem tudták, hogy mi van velem. Azonban Kovács Béla öcsém, aki rádióamatőr volt, az éter hullámain addig keresett (és talált) egy olyan rádióamatőrt, aki az Amerikai út közelében lakott. Őt kérte meg, hogy keressen meg, illetve próbáljon kapcsolatot teremteni velem. A buzgó rádióamatőr meg is talált nagynénémnél a kórházban. Ott írtam is egy üzenetet, amit ő továbbított az öcsémnek.

1956. október 31.

Október 31-én ismét elmentem a Stefánia útra. Láttam, hogy Löwyék egy kocsiba csomagolnak be. Odamentem. Barátom akkor közölte, hogy kaptak egy szigorúan bizalmas hírt arról, hogy jönnek vissza az oroszok. Ezért sürgősen elrendelték nekik, hogy ürítsék ki az épületet, és azonnal utazzanak Bécsbe. Felkínálta nekem, hogy menjek velük. Az útlevél is nálam volt éppen. Azt mondta, hogy egy órán belül indulnak, gondoljam meg, megyek-e velük, vagy sem. Utóbb úgy döntöttem, hogy mégsem megyek velük.

Maradok.

1956. november 2.

Délután hallottam a rádióban: „A nemzeti kormány kabinetje ma kora délután Maléter Pál ezredest a forradalomban tanúsított bátor magatartásáért... vezérőrnaggyá léptette elő."

Az Amerikai úti idegsebészet felé (nagynénémhez) tartottam, hogy ott megaludjak, és másnap végre kiutazzak Lőrincre. Akkor közölték, hogy megnyugodott a helyzet, és ahol lehet, újraindul a városi forgalom, holnap osztják a fizetéseket és a nyugdíjakat, s hétfőn újra kezdődik a tanítás. Közben találkoztam Đuka Juliusszal. Azt mondta: Biztosan hallottad, hogy Malétert előléptették, tarts velem, elmegyünk gratulálni neki. Csodálkozva néztem rá, de ezt olyan természetesen mondta, hogy valóban csatlakoztam hozzá. Elértünk az összelőtt Kilián laktanyához, előtte az Üllői út végén kilőtt teherautók, egy harckocsi és rengeteg szemét volt. Jól ismertem a helyet, hiszen régebben itt volt a Lőrinc felé közlekedő 42-es villamos pesti végállomása, ahová gyakran jártam. A laktanya bejáratánál álló őrt kérte meg Đuka, hogy legyen szíves és hívja le a tábornok urat. Az eleinte vonakodott, de amikor a rámenős kollégám megmagyarázta, hogy kicsoda, hogy jugoszláv részről kíván gratulálni, hajlandó volt lehívatni. Ekkor megjelent a sovány, nyurga Maléter, zubbony nélkül, de csak ott helyben volt hajlandó megkérdezni, miért is keressük.

– Épp most varrják a tábornoki rangjelzést a vállapomra – mondta.

Đuka közölte vele, hogy csak gratulálni jött, hogy minden jót kívánjon a továbbiakban. Megköszönte, és elnézést kért, mert rengeteg a tennivalója. Kezet fogott velünk, és máris sietett vissza.

Így annyit mondhatok el, hogy néhány percre láttam, és hogy kezet is szorítottam Maléter Pállal.

Ekkor elköszöntem Đukától is, és őt sem láttam többé. (Később Dél-Amerikába kapott kiküldetést, és ma már nincs az élők sorában.) Kiváló újságíró volt, és e rövid idő alatt, ott Budapesten, jó barátságba kerültünk.

1956. november 3.

Megtudtam, hogy megindult a helyi közlekedés, s végre eljuthatok Pestszentlőrincre, de nem az összelőtt Üllői úton, hanem Kőbányán át. Busszal mentem ki oda, a végállomás a Szarvas csárdánál volt. Onnan már gyalog mentem tovább, és felkerestem végre a barátomat, Mirkai Lászlót. Ő nem volt otthon, csak a felesége, akiről kiderült, hogy bajmoki menekült lány. Leültetett, mondván, hogy várjam meg, majd érkezik a Laci. Délután meg is érkezett, és jól elbeszélgettünk. Náluk este meghallgattuk a kiszabadított Mindszenty érsek szózatát. Barátom nem akart este visszaengedni Pestre. Kérte, hogy maradjak ott, aludjak meg náluk. Beszélgetni akart még velem. Beszélgettünk is, késő éjszakáig.

1956. november 4.

Reggel 5-kor nagy lövöldözésre ébredtünk: az orosz katonák vonultak be ismét az onnan 500 méterre levő Üllői úton. Felcsavartuk a rádiót, és Nagy Imre beszédét hallgattuk, aki azt mondta, hogy „a kormány a helyén van, és továbbra is a kezében tartja az irányítást." Ott maradtam tovább is a barátomnál, nem mehettem vissza Pestre, mert ott lövöldözés volt. Közben elfogyott a kenyerünk: jobb híján burgonyát ettünk krumplival. (A városban egyébként azokban a napokban mindaddig sok helyen volt kenyér, tej, élelem. Ha netán betört valahol a kirakat, azt nem rabolták ki, hanem odatettek egy cédulát: „Becsületesek vagyunk. Nem bántjuk!" Ha pedig valamelyik kereskedőtől mégis elvittek valamit, akkor az üzlet elé odaállítottak egy széket kosárral, az önkéntes adományok gyűjtésére. Így kárpótolták a kereskedőt.)

A villanyáram-szolgáltatás nem szünetelt, végig volt áram. Lehetett hallgatni a rádiót. A Körúton hangszórókon keresztül hallgatta a tömeg.

1956. november 7.

November 5-ére, 6-ára minden elcsendesült. Én már nem akartam a barátomékat tovább terhelni, elhatároztam, hogy visszagyalogolok Pestre. Volt mit gyalogolni: délelőtt indultam el, és délután értem oda. Kimentem Kőbányán át a XIV. kerület szélére. Közben volt egy érdekes élményem. Kőbánya és Budapest között volt egy olyan másfél kilométer hosszú útszakasz, amelyen csak egy járda volt, bal kéz felől kőfallal, jobb kéz felől pedig vasúti töltéssel, amit drótkerítés vett körül. Afféle „egérfogó" volt. Ennek az útnak az elején találkoztam egy férfival, aki két nagy kenyeret cipelt Pest felé. Segítettem is neki. Az út közepe táján, honnan, honnan nem, egyszer csak váratlanul körülfogott bennünket három géppisztolyos szovjet katona. Elkezdtünk magyarázkodni, s én félig szerbül félig oroszul próbáltam megértetni velük, hogy jugoszláv vagyok. Mutattam az útlevelemet is. Kiderült, hogy az „oroszok" még annyira sem tudtak oroszul, mint én – ázsiaiak voltak. Érdeklődni kezdtek tőlem, hogy merre van a Szuezi-csatorna! Később tudtam csak meg, hogy őket azzal vezényelték oda, hogy a Szuezi-csatornára mennek védeni a szocializmust, amelyet állítólag az angolok veszélyeztettek. Nos, ezek éppen Kőbánya és Pest között keresték a Szuezi-csatornát. Miközben megpróbáltunk szót érteni, a katonáknak eszükbe jutott, hogy jó lesz, ha megmotoznak bennünket. Nem volt nálunk tiltott dolog, ám Laci barátom, mielőtt elindultam volna, a zsebembe nyomott egy almát, ami ott dudorodott a kabátom alatt. Ezt fölöttébb gyanúsnak vélték. Az egyik géppuskát szegezett a hasamnak, a másik pedig két ujjal óvatosan benyúlt a kabátzsebembe, és kiemelte az almát. Mikor látta, hogy csak alma, káromkodás közepette a földhöz vágta. Így alma nélkül maradtam. Útitársammal aztán mentünk tovább Pest felé.

Nagynénném a kórházban már nem tudta elképzelni, hogy hol vagyok. Rögtön adott egy köpenyt, hogy segítsek neki a betegek körül, mert akkorra már ismét sok sebesült volt ott. Egyeseket, kényszermegoldásként, a pincében helyezték el.

Éhes voltam, előbb ettem, majd késő estig hordtam le az ágyakat a pincébe, másnap pedig egész nap segítettem a betegek körül, még kötöztem is őket. Természetesen beszélgettem is velük, s mindenki magyarázta, hol és hogyan sebesült meg. Ezzel múlt el az egész napom.

1956. november 8.

Mondtam a nagynénémnek, hogy ma átmegyek nagybátyámhoz a budai oldalra. El is indultam. Közben betértem a jugoszláv nagykövetségre is. Ott minden további nélkül beengedtek. Felmentem az emeletre, a Hősök terére néző sarokszobába. Az egy nagy terem, amelyben ott volt Kolozsi Tibor meg Branko Dadić is. Elmondták, hogy a többi újságíró már hazautazott, közben engem mint újságíró-kollégát bemutattak a nagykövetnek, Dalibor Soldatićnak. Volt ott még rajtunk kívül négy-öt személy, akik telefonálni próbáltak: név szerint Kádár elvtársat keresték. Érdeklődésemre, hogy miről van szó, elmondták, hogy az épületben van egy halott. Mégpedig egy nagykövetségi alkalmazott, Milovanov, akit mindenki Limunnak becézett. Azután meg is mutatták, hogy hol lőtte be (egy szovjet tankról) az orvlövész az ablakot, illetve hol lőtte fejbe a szerencsétlen férfit, akit így életemben egyszer láttam, tizenöt percre. Holtteste már néhány napja a nagykövetség pincéjében volt, és azért keresték Kádárt, hogy járjon közben a holttest elszállítását illetően. Különben nekem akkor nem mondták (talán féltek megmondani), később tudtam csak meg, hogy akkor Nagy Imre is az épületben tartózkodott.

Amikor már távozni készültem a nagykövetségről, felhívták a figyelmemet, hogy óvakodjak attól a bőr bukósisakos orosz tiszttől, aki az épület körül ólálkodott, s aki állítólag az említett tank parancsnoka volt. Mikor lementem, szinte belebotlottam a tisztbe, aki az Andrássy úton egy kapualjból lépett elő. Félig szerbül, félig oroszul magyaráztam neki, hogy haza szeretnék utazni, azért voltam a nagykövetségen érdeklődni. Két katona behúzott az épületbe, kiderült róluk, hogy magyarok. Ott egy magyar tiszt elé vezettek, aki kifaggatott, majd amikor a két katona szólt neki, hogy a bőrsisakos eltűnt, mondta, gyorsan tűnjek el.

Azt követően elhatároztam, hogy majd egy hét távollét után átmegyek Budára. Sikerült átjutnom nagybátyámhoz, aki már nagyom aggódott, mert nem tudta, mi van velem.

1956. november 9.

Pénteken reggel ismét mehetnékem volt. Nagybácsim le akart beszélni, marasztalt, de mindhiába. A Dunánál a Bem-szobor és a hídfeljáró között tömeget láttam, amely megpróbált átjutni a Margit hídon, de a géppisztolyos oroszok nem engedtek át senkit Budáról Pestre, a tömeget pedig visszaszorították. Én viszont mindenképpen át akartam jutni a hídon. Az őr mindenkitől követelte az írásos átlépési engedélyt, a „propusk"-ot, de olyan papírja senkinek sem volt. Ekkor gondoltam egyet, átnéztem a zsebeimet, és megtaláltam az újvidéki Szerb Népszínház és a mi Rádiónk közös klubjának belépési igazolványát, amelyen jókora cirill betűkkel ez állt: PROPUSNICA. Ekkor támadt az ötletem, hogy a bal kezemben fogva letakartam az utolsó betűket, vagyis a NICA-részt, hogy csak a PROPUS látszott belőle. Elhatároztam, hogy megpróbálok ezzel átjutni a hídon. Odaléptem a szovjet katonához, nagy hangon köszöntöttem, hogy Zdravsztvuj! És sikerült. Egyedül lépkedtem a hídon, dobogott a szívem, visszafordulni nem mertem, amíg át nem értem...

1956. november 13.

Végül úgy kerültem haza, hogy a jugoszláv konzulátus a rádió útján tette közzé: jelentkezzenek azok, akik ott ragadtak. Jelentkeztem én is. Jegyzékbe vettek, majd 13-án négy busz érkezett Pestre, hogy hazaszállítson bennünket. A tömegben viszontláttam Tomán Lászlót, akivel egész idő alatt nem találkoztam. Beültünk az autóbuszba, jegyzékbe gépelték a neveinket, méghozzá olyan sorrendben, ahogyan a buszban ültünk. Azt mondták, hogy útközben még meg kell állni a Gorkij fasoron, a szovjet városparancsnokság előtt, ahol majd még egyszer ellenőrzik a neveinket. Csak utána indulhatunk haza.

Tománnal beszélgettünk, s elmondtam neki az esetemet az orosz tiszttel. Közben bejöttek a buszba, és közölték, hogy nem mehetünk tovább, mert a névjegyzéket latin betűvel írták, s most az összes nevet orosz cirill betűs gépen kell átgépelni. A buszban voltak fiatalok, házasok gyerekkel és mások. Egy jó órát kellett várnunk az átgépelésre, akinek pedig közben ki kellett mennie vécére, azok csak kettesével mehettek ki. Egyszer csak megjelent a bukósisakos orosz tiszt is, aki a lista alapján mindenkinek ellenőrizte az útlevelét, csak az enyémet nem!

Megismert.

Mindenki látta, hogy engem kihagyott. Ki vagyok én, hogy engem kihagy? – ezt nem értette senki a buszban. Gyanús lettem a többieknek. Szerencsémre Tomán Lacinak már elmeséltem a napokban történteket, és ő megnyugtatta őket, hogy már korábban volt alkalmam találkozni a tiszttel.

Déltájban indult el a négy busz Pestről, előttünk és mögöttünk egy-egy páncélkocsi közlekedett. Kecskemétig kísértek bennünket, onnan Szegedre értünk.

Ott nagy érdeklődéssel fogadott a lakosság, közrefogott bennünket, hogy levelet, csomagot vigyünk az időközben Jugoszláviába menekült hozzátartozóiknak. Én is 4-5 levél továbbítását vállaltam.

Szabadkán szálltam le, onnan Zomborba mentem a szüleimhez, és a náluk levő kétéves fiamhoz, közben telefonon jelentkeztem a feleségemnek is. Utána utaztam csak vissza Újvidékre. A rákövetkező nap nem akartam azonnal bemenni a rádióba, gondoltam, otthon megpihenek. Fél óra múlva azonban már ott volt a rádió küldönce, azzal az utasítással, hogy azonnal menjek be, mert Tito nagy beszédet mondott Pulán, azt kell többünknek lefordítani, majd beolvasni.

Így is történt.

Lejegyezte: NÉMETH Ferenc

A szerző (1927) az Újvidéki Rádió nyugalmazott újságírója